

Şehrin YeniGün GAZETESİ'NİN ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR Nafizası

CİLT: 3 • SAYI: 3

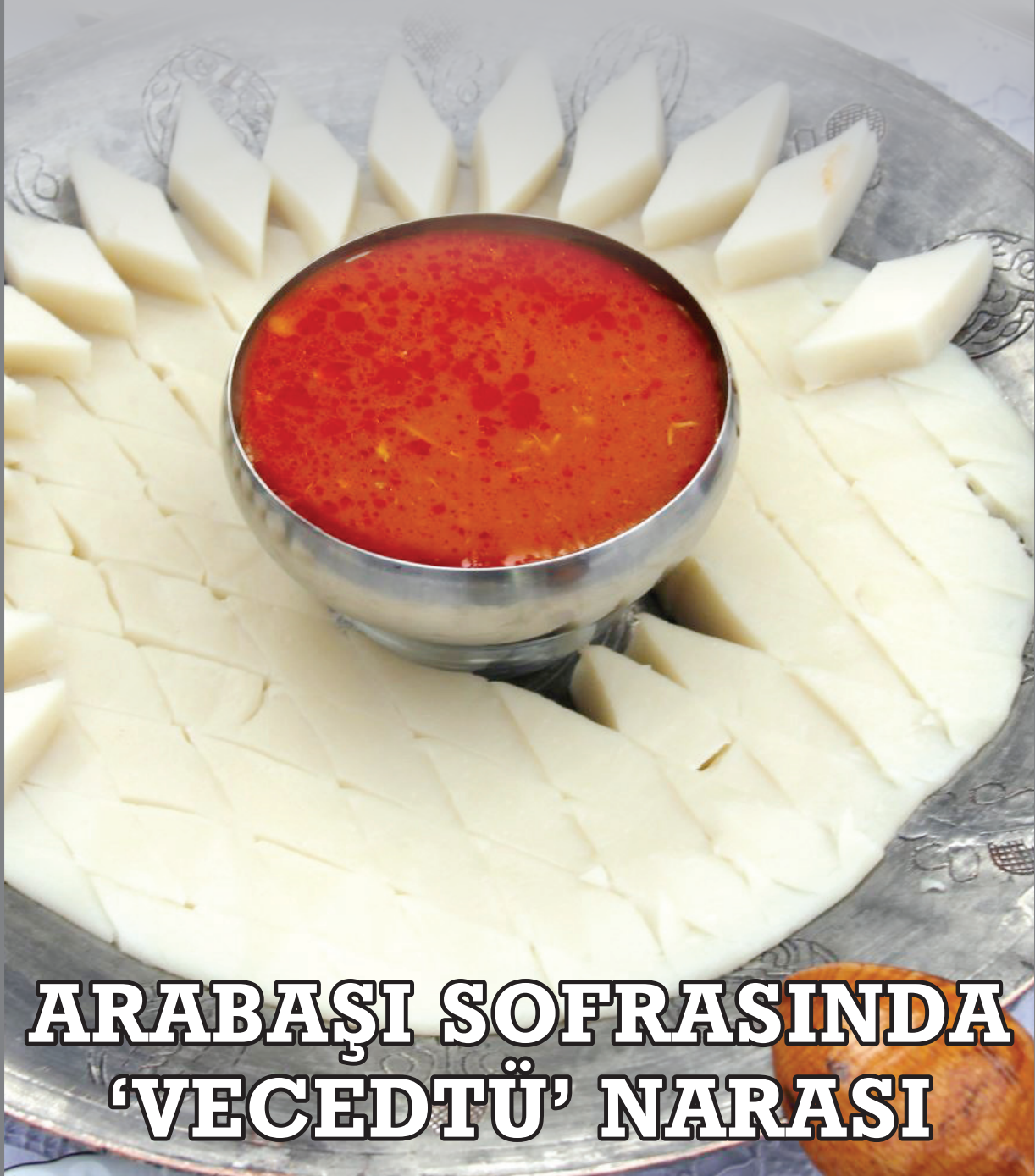
HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

1 OCAK 2021 CUMA

**KONYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ**

KONYA BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

ARABAŞI SOFRASINDA 'VECEDTÜ' NARASI

VECEDTÜÜÜ

2021 yılının bu ilk gününde sizlerle beraber olmak mutluluk verici bir olay. 2020 yılında malum hastalık yüzünden o kadar çok insanımızı kaybettik ki... Keşke bu yılı hafızamızdan tamamen silip hiç yaşamamış kabul edebilsək. Ama hayat acıları ve güzellikleri ile bir anlam kazanıyor. Bu yılın geride bıraktığımız yıldan daha güzel olması dileği ile hoş geldin 2021 diyorum.

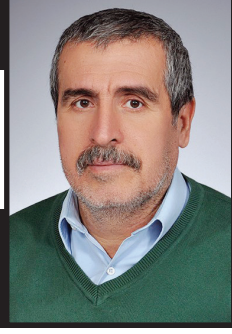
Konyamızın her kış mevsiminde yaşattığı olmazsa olmaz geleneklerinden birisi de Arabaşı geleneğidir. Kış aylarının bu vazgeçilmez yemeğinin bazı kuralları var. Bu kurallar yüz yıllar içerisinde oluşmuş ve günümüze kadar gelmiş. Ancak bunlardan bazıları yavaş yavaş terk edilmeye başlanmış. Bu yazımda bu terk edilmeye yüz tutmuş geleneklerden bahsetmeye çalışacağım.

Geçenlerde çok sevdiğim dostlarımdan birisi aradı. Hemşehrim sana "VECEDTÜ" sözü bir şey hatırlatıyor mu diye sordu. Hafızamı bir yokladım... Bu sözü çağırştıran bir anlam ve açıklama bulamadım. Zaten Konya'nın merkezinde büyümemem ve çok küçük yaşlarda şehrimi terk etmek zorunda kalmam yüzünden birçok gelenek ve göreneğimizi yeniden öğrenmek zorundayım. Tabii bu öğrenme bana büyük bir zevk veriyor o ayrı bir konu...

İstanbul'da yaşayan, birlikte gazetecilik mesleği icra ettiğimiz, yaş itibarı ile benden büyük, Konya'nın yerlisi Belviranlı ailesine mensup ağabeyim ve dostum Yusuf Ziya Belviranlı idi bana telefonla bu soruyu yöneltti.

Ben bu kelimeyi bilmediğimi ve duymadığımı söyleyince olayı bana kısaca özetleyiverdi. Bu özeti ben de buradan sizlerle paylaşarak bu konuyu bilenlere hatırlatmak bilmeyenlere de öğrenmeleri için vesile olayım dedim.

"Arabaşı... Konyalıların, ilk kar düşüşü ile birlikte günlük yemek menülerine hemencecik yerleştiriverdiği bir lezzet. Özellikle uzun kış günlerinde sıkça yapılan ve hısımlık, akraba veya dostlara ikram edilen bir yemek. Konyamızın yanı sıra Karaman, Eskişehir, Kayseri, Kırşehir, Afyon, Nevşehir ve Yozgat gibi illerimizde de bilinen arabaşı, bir Orta Anadolu yemeğidir. Eskiler; bu yemek için bir takım ritüeller geliştirmiş. Şöyle ki: Öncelikle ilk kar yağışı ile akraba ve dost meclislerinde ikram edilmeye başlanır. İkinci önemli ritüel, "VECEDTÜÜÜÜ!" konusudur.

**SADIK
GÖKÇE**

sadikgokce@hotmail.com

Neredeyse kaşık uzunluğunun yarısı kadar büyüklükte kesilen arabaşı hamuru, içinde çok az miktarda didiklenmiş tavuk eti ihtiva eden acılı çorbaya- ki bu acılık, çok acı kurutulmuş bir biberle elde edilir ve biber çorbaya bütün olarak atılır- daldırılır; şayet hamur çorba tasının içine düşer de bir başkası bu hamuru bulursa "VECEDTÜÜÜÜ" diye bağırır. Bunun sonucunda, hamuru düşüren kişi bir sonraki arabaşı ziyafetini yüklenecektir.

Bu işte hileye sapanlar da olur. Bazı kişiler, ikramı sevmelerine rağmen ziyafet sırası bir türlü kendilerine gelmeyince, hileye başvurur ve hamuru bilerek çorbanın içine düşürür. Sonuç: bir başkası o hamuru bulur, hamuru düşürmenin cezası ise malumdur: bir sonraki ziyafeti üstlenmek...

Arabaşının, muhallebi kıvamında olması gereken hamurunu pişirmek de önemlidir. Nanelerimiz, annelerimiz hamurun pişip pişmediğini, uygun kıvama gelip gelmediğini köz ateşle ölçerlerdi. Maşanın ucuna sıkıştırılan bir kor ateş, kaynamakta olan unun (hamurun) içine daldırılır; şayet kor ateş, "cozzz" diye bir anda sönerirse pişirmeye devam edilir, ateş birden sönmese hamur ateşten indirilir ve uygun büyüklükte bir tepsiye dökülerek soğumaya bırakılır. Hamur tamamen soğuduktan sonra, tam ortasına, içine çorba tasının konacağı 10-15 santim çapında bir oyuk açılır, misafirler gelip eşref saat de gelince buraya kaynar sıcaklıkta olan çorba tası konulur ve afiyetle yenilir."

Telefonda aldığım bilgiler bu kadardı. Nede olsa Nasrettin Hoca'nın torunu olmak var serde... Telefonu kapattıktan sonra VECEDTÜ kelimesini Anuş hanıma sordum. Arapça bir kelime olduğunu ve BULDUM anlamına geldiğini söyledi. Peki, bunun Konya ritüelleri arasında ki yerini ve nerede kullanıldığını biliyor musun dedim. Bilmediğini söyleyince Atam Nasrettin Hoca'nın "Bilenler bilmeyenlere anlatsın" sözü aklıma geldi ve olayı buradan Şehrin Hafızası okuyucularına aktarma görevimi yerine getirdim.

Namdar Rahmi'den: BİR MEKTUP, DÖRT ŞİİR

**MUSTAFA
ÖZCAN**

Türk nesrinin gelişmesinde sefaretnamelerin olumlu etkisini görmezlikten gelmek mümkün değildir. Sefaretnamelerde yer alan batı medeniyetinde görülen gelişmelere yönelik tespitler, pek çok aydının ilgisini çekmiştir. Paris başkâtibi Mustafa Sami Efendi(?-1855)'nin dönüşünde (1939) kaleme aldığı **Avrupa Risalesi** adlı eser, buna iyi bir örnek olarak gösterilebilir. 1938'de İstanbul'dan Paris'e kadar yaptığı yolculuk esnasında gör-düklerini, izlenimlerini de anlatan yazar, bil-hassa Fransız halkının ve Parislilerin yaşayışıyla ilgili çeşitli bilgiler vermiştir. Bu bilgiler, imparatorlukta yaşayan insanların pek aşına olmadığı hususları ve davranışları kapsamaktadır. Namdar Rahmi'nin (1896-1953) Paris'ten yolladığı bu yazı da öncelikle bize Mustafa Sami Efendi'yi hatırlatmıştır. O da Mustafa Sami Efendi gibi kendi yurdunda görmediği pek çok olay ve duruma tanıklık etmiştir.

Namdar Rahmi'nin "Kuyruk" başlıklı yazısı, yine Tanzimat'ın yenilikçi şairi Şinasi'yi akla getirmektedir. Bilindiği gibi Şinasi de annesinin hastalığını duyunca ona yazdığı mektupta çok samimi ve duygulu bir ifade kullanarak üzüntüsünü belirtmiştir. Namdar Rahmi de Paris'te yurt ve memleket özlemiyle dolu bir şekilde yaşayorken, kendisine mektup yazan arkadaşlarına, eş- dost ve ailesine zamanında cevap verememenin üzüntüsünü nakletmiş ve şehirde rastladığı "kuyruk" olayına değinmiştir. Bu "kuyruk yapma" olayını tutamak yaparak, memleketinden gelen mektuplara, sırasıyla cevap vereceğini bildirmiştir.

Namdar Rahmi'nin Paris Musahabeleri adı altında **Afyonkarahisar'da Nur'da** Paris'ten söz ettiği üç yazısı vardır. Bunlardan birincisi aşağı-

ğıdadır ve yayımlanacaktır. Öbür yazılarda da Paris'le ilgili izlenimlerini anlatmaktadır. Bunlara kısaca değinmekte fayda vardır:

Mektupların ilki "Paris: 5 Haziran 341) tarihlidir. Bunda da Paris'in sayfiyelerinden birinde oturduğunu söyledikten sonra burasını İstanbul'un Erenköy veya Bostancı'sına benzetmektedir. Paris'e 5-10 kilometre yakındır. Her gün yüzlerce tren ve tramvay vardır. Tren doğru giderse on dakika, Eyüp Vapurunu gibi giderse yolculuk 20 dakika sürmektedir. Namdar Rahmi, etrafındaki orman ve nehirlerin adlarını verir:

Odası, Namdar'a huzur ve sükûnet veren yegâne yerdir. Yalnız manzarası bile başlı başına bir saadet teşkil eder. Konforu mükemmeldir. Paris'te aylığı kırk liradan aşağı böyle yer bulunmaz. O ayda on yedi lira vermektedir. Maaşı bir talebe hayatı sürmek şartıyla yeterlidir.

Yazar, lisan öğrenmek hususundaki güçlüklerden de bahsetmektedir. Üniversitedeki kurlara yeterince katılmadığından yakınmaktadır. Dolayısıyla gelecek seneye kalacağını bildirmektedir. Vaziyetini böyle anlatan Namdar Rahmi, " her gün Türk arkadaşlarla görüşmek veya odamda kapanıp meşgul olmaktan başka işim yok" demektedir. Evindeki meşgalelerinden de söz etmekte, çevredeki ormanların, göllerin, ağaçların güzelliğinden, bülbüllerin ötüşünden dem vurmaktadır.

İÇİNDEKİLER

• VECEDTÜÜÜÜ

SADIK GÖKCE

• NAMDAR RAHMI'DEN:
BİR MEKTUP, DÖRT ŞİİR

MUSTAFA ÖZCAN

• BİR TÜRKÜ VE KAHRAMANLARI
ANUŞ GÖKCE

• UÇ MASALIM UÇ

FATMA TUTAK

• "BİR MUHLİS KONER
VARDI"

ŞABAN KUMCU

• BEYHEKİM'İN ÇİĞLIĞI
HÜSEYİN MUŞMAL

Bir de karşılaştırma yapmakta, sözü meyve fiyatlarına getirerek, her şeyin bol ama son derece maliyetli (pahalı) oluşuna örnek olarak Afyon'da ve Paris'teki kiraz fiyatlarına değinmektedir.¹

12 Eylül 925 tarihli mektubunda arkadaşlarla yaptığı yürüyüşü, kaldığı eski otele gidişini, havanın değişkenliğini, kaldığı odasının özelliklerini, Sorbon'a bakan pencerelerini, aradaki yakınlığı (ki on beş adım diyor), neredeyse oturduğu yerden ders veren hocaları duyabildiğini anlatmaktadır. Hatta bu daracık hücrede kendisini eski medrese-nişin softalara benzettiğini ifade etmektedir. Daracık ama yeterince ışık alan odadan dışarıya bakarak gördüklerini nakleder. Koca bir koloni teşkil eden Sorbon'un etrafındaki okulları, bölümleri, müzeleri saymakta, Paris'in en mükemmel tiyatrolarından Odeon'un orada bulunduğunu zikretmektedir. Dahası, Sorbon'un etrafındaki okulları, bölümleri, müzeleri saymakta, Paris'in en mükemmel tiyatrolarından Odeon'un orada bulunduğunu zikretmektedir. Büyük büyük kütüphanelerin hep o mahallede yoğunlaştığını hatırlatmaktadır. Yine Sorbon üniversitesinin geçmişi/tarihi, kuruluşu hakkında bilgi veren yazar, öğrenci sayılarını, bunlardaki kız ve erkek oranlarını, hangi bölümlerin burada yer aldığını, öğrenci mevcutlarını belli bir düzen içinde anlatmaktadır.²

Araştırmalarımız esnasında rastladığımız ve Namdar Rahmi'nin içten duygularını yansıtan bu yazıdan (ilk mektubundan) **Şehrin Hafızası** okuyucularını da haberdar etmek istedik. Yine bu dergide Namdar Rahmi'nin dört şiiriyle karşılaştık. Bu şiirlerin, Namdar'ın tarih bakımından bunlardan daha önce çıkmış yerel dergiler ve gazetelerdeki şiirlerinden çok farklı olduğunu gördük. Yazımıza onları da koymayı uygun bulduk. Çünkü bu şiirler Namdar Rahmi'nin bundan önceki şiirlerine hiç benzemiyordu. Dilini çok ayıklamış, duygularını yoğunlaştırmış ve güzel şiirin emek isteyen bir iş olduğunu anlamıştı. Bu yüzden onları da yazımıza aldık. Şimdi önce nesrini (yani mektubunu), daha sonra da şiirlerini verelim.

Paris'ten Musahabeler

KUYRUK

Son çıkan Nur'ı almadım, fakat işittim ki gazetemiz beni vazifeye davet ediyor, benden

cididi ve istifadeli yazılar bekliyormuş. Aksi şeytan böyle ilk ağza, bana şu tuhaf serlevha ile yazı yazdırıyor. Bakınız bu da nereden aklıma geldi.

Kendilerine mektup vesaire yazılması lazımla gelen arkadaşlar var. Hepsine ayrı ayrı borçluyum. Hâlbuki günlerimin birçoğunu buna hasretsem yine mümkün olmayacak. Bu imkânsızlık canımı sıktı. İş tembelleğe verdim, dedim. Bunan ben zararlı çıkacaktım. Çünkü bilmukabele kimse de bana bir şey yazmayacaktı. Bu gurbet ellerinde yapayalnız, vatan hasretiyle sızlayıp duracak ve belki şiddetli bir daüssıla "nevrestani"ya uğrayacaktım. Fakat ne yapalım? Her ne zaman mektup yazacak kuvveti kendimde bulsam, kalabalık bir muhatap cemiyeti karşıma çıkıyor ve eski mahalle mektebi çocuklarının mekteplerinden dağılmaları veya seferberlikte İstanbul'da fırın önlerinde ekmek almaları gibi bu muhatap adresleri birbirlerine ite kaka gözümün önüne yığıyor, bir hamlede beni me'vus ve nevmid bırakıyordu.

Burada geçenlerde bir gün, "Opera komik"e gitmek istedik. Goethe'nin Werther'i temsil edilecekmiş. Eskiden beri burada bulunan bir arkadaş: "Kuyruk" yaparsan gidelim, dedi. "Yaparım" dedim. Doğrusu kuyruk yapmak ne demek olduğunu bilmiyordum. Ve arkadaşın böyle amiyane bir tabir uydurduğunu zannediyordum. Soramadım da, bunu ancak tiyatronun kapısı önünde anladım.

Biz saat altıda gitmiştik. Kapının önünde birkaç kişi birbiri arkasında bekliyormuş. Biz de onların arkasına sıra ile durduk. Bilet mahalli saat yedi buçukta açılmış. Yavaş yavaş bizim arkamızdaki zincir uzuyordu. Anladım ki burada iki saat beklemeğe mecburuz. O zaman tepem attı. Ama bir kere iş işten geçmiş bulunuyordu. Bir saat zahmet çektikten sonra savuşup gitmek doğru değildi. Biz geldiğimiz zaman sıra bekleyenler ancak üç beş metre uzaklık teşkil ederken saat yedi buçuğa doğru altmış yetmiş metreye vardı. Arkadaşımız Pazar günleri ve eyyam-ı mahsusada bu kuyruğun daha ne kadar uzadığını ve üç dört saat burada beklediklerini anlatıyordu. Orada yiyecek, içecek satanlar peyda oldu. Birçokları da yiyeceklerini yanlarında getirmişler. İşte kuyruk yapmak bu imiş. Burada her tarafta bu kuyruk mevcuttur.

1 Namdar Rahmi, "Bir Mektuptan", Afyonkarahisar'da Nur, Sayı: 22, Temmuz 1341, s.11

2 "Paris Mektubu", Afyonkarahisar'da Nur, Sayı: 25, Teşrinievvel 1341, s.10

Tramvaylarda, (yer altı şimendiferlerinde), hatta umumi kabul mahallerinde, tramvay bekleme yerlerinde, demir sütunun bir tarafına üzerinde sıra ile numaraları havi bir kâğıt destesi açılıyor ... o kâğıttan bir tane koparır, şayet tramvay dolu gelir de ancak bir kişi alabilecek olursa ilk gelen ve orada bekleyenler kimler idiyse işte bu numara alanları ve onları kabul eder, diğerleri ikinci tramvayı beklerler. İşte bu disiplin bana şu düsturu öğretti.

Muhataplarım için kur'a ile- çünkü başka çare yoktu- bir sıra tertibi, bir kuyruk yapmak ve artık bu kuyruk sırasını hiç hatıra gönüle bakmadan muhafaza etmek.

İşte Karahisar'ımızın sevgili "Nur"u bu kuyrukta ikinci sırayı iştiğal etti. Müteakiben yazacağım yazılardan evvel bu kuyruk sırasını beklemek zarureti olduğunu anlatmak için ilk olarak Paris'te şu yazıyı yazıyorum.³

IRMAK

Namdar RAHMİ

Ana kucagından ayrılr gibi
Dağların böğründe sökülen ırmak
Bin keder içinde sıyrılr gibi
Kendi yatağından bükülen ırmak

Kâh sızıldanırısın, ağlıyor gibi
Kâh gülersin oynak, kıvrıtan (?) sesi
Bu çağlayışların nedir sebebi?
Ey ağlayan ırmak, ey gülen ırmak
*

Sularını kurda kuşa içirip
Ağlaya çağlaya ömür geçirip
Bir yataktan öbür yatağa girip
En sonra yorulup gömülen ırmak
*

Yolunu bitmeyen bir yol sanırısın
Sırrını kendinden de kiskanırısın
Bir gün sen de biter ve usanırısın
Ey denize yorğun dökülen ırmak.⁴

Paris, 31 3.26

*

BİR HATIRA

Namdar RAHMİ

Ben şimdi, "hilâl" deyim
Bilseniz ne haldeyim...
Ne mazi, ne haldeyim

Ne de istikbaldeyim.

Yalnızım, bî-kesim
O kadar kısık sesim
Ki çıkmaz, nefesim
Bilseniz ne haldeyim
*

.....(*)

Yüreğimde bir sızı
Söndü emel yıldızı
Bilseniz ne haldeyim.
*

Talihim kapkaraymış
İnsanlar maskaraymış
İş gören hep paraymış
Bilseniz ne haldeyim.
*

Bilseniz sebebini
Nasıl bana ecnebi
Bir ben duyuyor beni!
Bilseniz ne haldeyim!⁵
*

O NEYDİ GÖNÜL

Namdar RAHMİ

- Arkadaşım İsmail Kemal'e-
Sekr-i hicrânla havadâr oluyor
Cinnetin) rüzgârına uydu gönül

O gidiş neydi o leyla yoluna?
Sanki bir coşkun akan suydü gönül

Bir zaman göz göze geldik, eyvah!
O bakışlarda neler duydu gönül.

Ne idi âh o ser âzad gazal,
Ne idi âh, o ne âhuıydü gönül

Yıldırım geçti içimden sanki
Anlatılmaz o ne duyuydu gönül!

Bu ne bir sar'a, ne bir şehvetti
Seni mecnun eden arzuydu gönül

Çağla, ak... işte bu kânun-ı hayat
Ne gerek buydu veya şuydu gönül?

Menzil-i vahdete erdik yahu
İşte hep beklediğin buydu gönül
*

³ Nur (Afyonkarahisar'da) , Sayı: 18,10 Nisan 1341, s.4

⁴ Afyonkarahisar'da Nur, Sayı: 19, 23 Nisan 1341, s.4

⁵ Nur , Sayı: 28 Eylül 1340, s.6

*Bu mısra şiirde gösterildiği şekildedir. Yani yoktur.

⁶ Afyonkarahisar'da Nur, Sayı:24, 30 Ağustos 1338, s.7

MUHAMMES

Namdar RAHİMİ

Haz değil şimdiye dek aldığım ancak bî-dâd
Şi'rden, nağmeden, ezhâr-ı hüsnenden feryâd
Hiçe ver kendini ey tab'-ı alâyık- âzad
Sana enfâs-ı nesîm olsa gerek tesliye – dâd
Şi'r-i hiçî ile gel rûhumu doldur ey bâd
**

Yalnızlıkla bugün hayli sıkılmış gibiyim
Bâde-i kahr u merâretle yıkılmış gibiyim
Sanki bir mahbes-i âlâma tıklmış gibiyim
Acabâ hangi emelden edeyim istimdâd
Şi'r-i hiçî ile gel rûhumu doldur ey bâd
**

Bir zamân şi'r-i muhâlâta zebûn oldu gönül
Sonra bir hırs ile meftûn-ı fûnûn oldu gönül
Hayf kim mâ-hasalım nokta-i nûn oldu gönül!

Şimdi kimden, neden âyâ edeyim istimdâd(*)
Şi'r-i hiçî ile gel rûhumu doldur ey bâd
**

Yalayub geçmededir gençliğimi zerelerin
Soldurup gonca-ı âmâlimi enfâh-ı terin
Sâde husrân-ı ciğer-sûz oluyorken eserin(**
Sen ki timsâl-i hayâtımsın olup tesliye-
dâd(***)

Şi'r-i hiçî ile gel, rûhumu doldur ey bâd
**

Anladım mâhiyyet-i âdemi hiç- ender- hiç
Gördüm eyvâh bütün âlemi hiç- ender- hiç
Geçti kıymetli şebâbet demi hiç- ender- hiç
Sana enfâs-ı nesîm olsa gerek tesliye- dâd
(****)

Şi'r-i hiçîni getir rûha boşalt sen ey bâd⁷
(*****)

7 Afyonkarahisar'da Nur, Sayı: 44, 1 Şubat 1928,s.6 (Bu şiir Konya Vilayeti Halkıyat ve Harsiyatı'nda, s.151-152 de de yer almaktadır
(*) Bu mısra Sadettin Nüzhet Ergun-Mehmet Ferit Uğur'un hazırladıkları Konya Vilayeti Halkıyatı ve Harsiyatı kitabında şu şekildedir:
(Şimdi bilmem ne cihetten edeyim istimdât)

(**) Bu mısra şöyle yer almıştır: Sâde bir âhl-i ciğer-suz oluyorken eserin

(***) Bu mısra da şu şekildedir: Sen ki timsâl-i hayatımsın olup zemzeme-i zâd

(****) Bu mısra da şu şekildedir: Şimdi dünyadan neden eyleyeyim istimdâd

(*****) Bu da şöyledir: Şi'r-i hiçîni getir rûhuma doldur ey bâd

ACZİMİN GİRYESİ

Ahmet
Sevgi

DÜNYA HALİ

Gafil olma, dünyanın bin bir türlü hali var,
Bak, kuru soğana muhtaç nice ahali var.
Karnım tok, sırtım pek diye pek de mağrur olma,
Her şey gibi malın da, mülkün de zevali var.

Ahmet Sevgi)

BİR TÜRKÜ VE KAHRAMANLARI

Türkülerimiz...
Dinlerken sevinç duyduğumuz, eşliğinde halaylar çektiğimiz Türkülerimiz... Her biri bir diyardan gelerek bizi hasretle, gözyaşıyla yoğuran ezgilerimiz. Nereden gelirsiniz gelin, Türk'ün dünyasına, yüreğine hoş geldiniz, sefalar getirdiniz.

Ben çocukluğumdan beri türkü ile hasır neşir olmuş bir insanım. Bir hayli türkü, sözü ezgisi ile beraber hafızamda yer etmiştir.

Bu sütunlarımızda Türkülerin çıkış yerlerini, mecralarını araştıracağız ve bize verdiği coşkuyu, sevinci, hüznü, elemi kederi bazen bir ağıt bazen bir koşma bazen bir oyun havası tarzında hislerimize tercüman olan dizeleri, beyitleri ve dördükleri sizlerle paylaşacağız.

Beni pek çok sanatçı etkilemiştir. Türk ve Türkü aşığı bir kişiyim. Beni en çok etkileyen sanatçılar en Bediha Akartürk, Nuri Sesigtüzel, İzzet Altınmeşe, Selahaddin Alpay, Süreyya Davulcuoğlu, Rüstem Avcı, Nefise Özdemir, yine Rumeli türkülerini çok güzel icra eden Havva Karakaş, Belkıs Akkale, Kamil Sönmez, İsmail Türüt, Nezahat Bayram, Turan Engin, Ülkü Beşgül, Muazzez Türüt, Neşet Ertaş, Mükerrrem Kemertaş, Nursaç Doğanışık, "Yolcular" cd'inde yer alan sanatçılar, Mehmet Özbek, Abdurrahman Kızılay ve Tebrizli sanatçı Hüşeng Azeroğlu olmuştur. Bir gün televizyonu açtığımda "Size Selam Getirmişem" türküsünü Hüşeng Azeroğlu elinde defî ile seslendiriyor ve kıza da sahnede oynuyordu. Çok hoşuma gitti. Zaten Azeri Türkülerini çok seviyordum. Bu münasebetle Azeroğlu'nun "Size Selam Getirmişim" türküsünü sizlere kahramanları ile birlikte tanıtmaya çalışacağım.

"Serin sulu bulaklardan bulaklardan
Yeşil yaprak budaklardan budaklardan
Lale renkli yanaklardan
Bal süzülen dudaklardan
Size selam size selam getirmişem

Katar katar turalardan

ANUŞ GÖKCE

Yeşilbaşlı sunalardan
Azerbaycan diyarından
Koroğlu'nun Nigar'ından
Size selam size selam getirmişem

Koç Nebinin hecerinden
Setter Han'ın hünerinden
Şehriyânın şehirinden
Ay yıldızlı seherinden
Size selam size selam getirmişem

Katar katar turalardan
Yeşilbaşlı sunalardan
Azerbaycan diyarından
Koroğlunun Nigar'ından
Size selam size selam getirmişem."

Türküde sözü geçen Setter Han, hem Azerbaycan için bağımsızlık mücadelesi veren tarihi bir şahsiyet hem bir destan kahramanıdır. 1867 yılında Güney Azerbaycan'ın Karadağ şehrinde dünyaya gelen Setter Han, **1908 'de İran'da meşrutiyet idaresi fesh eden** Muhammed Ali Şah'a karşı mücahitlerin safında yer almıştır. 1908'de meclisi fesheden ve şaha bağlı Kazak Tugayları tarafından Milli meclisin bombalanması üzerine Tebriz halkı meclisin bombalanmasına karşı çıkmış ve şahın zorbalığını kabul etmemişlerdir. Setter Han ve yardımcısı Bağer Han bu direnişte önemli rol oynamışlar ve Şah taraflarına karşı ciddi üstünlük sağlamışlardır. Şehri Şahın uzun süre kuşatmasından sonra halkta açlık bas göstermesi ve ölümlerin armasını bahane eden Rusya, erzak getirmek ve şehirdeki Avrupalı vatandaşlarını kurtarmak bahanesiyle 29 Nisan 1909'da Tebriz'i işgal etmişti. İşgalden sonra İkinci Meşrutiyetin ilanına kadar Osmanlı Şehbenderliğinde sığınan Setter ve Bağer Hanlar, genel af ilan edilmesinden dolayı tekrar memleketlerine döndüler.

9 Eylül 1909'da Erbil'e Vali olarak atanmış Settar Han bu görevde daha fazla kalmadı ve Tebriz'e geri döndü. Rusların ve İngilizlerin baskılarıyla Tebriz'de yaşamalarına izin verilmeyen Settar ve Bager Hanlar Tahran'a gitti.

Meşrutiyetin tekrar ilan edilmesinden sonra Tahran içinde iki önemli Meşrutiyetçi gurup olan Mücahitlerin oluşturduğu İtidalyum ile Ermenilerden oluşan demokratlar ve onlara destek veren Bahtiyar aşireti arasında güç mücadelesi başladı. Mücahitlerden kurtulma yollarını arayan hükümet, Ağustos 1910'da bir emir yayınlarak mücahitlerin silahlarını teslim etmelerini istedi. Settar Han ve Bağır Han'a bağlı mücahitler bu kararın kabul etmedi ve meydana gelen çatışmada pek çok mücahit öldü. Settar Han bacağından sakatlandı. Bu olaydan sonra Settar Han Tebriz'e geri dönmek istediye de hükümet izin vermedi. 16 Kasım 1914'te Tahran'da vefat etti. Settar Han'ın sadece oğulları değil akrabalarından çoğu, Rusların Güney Azerbaycan'ı işgali esnasında öldürülmüştür. Bağır Han ise 1915'şeye kadar Tahran'da kaldıktan sonra Ruslara karşı savaşan Millilerin mücadelesine katıldı. Kasım 1916'da Muhammed Emin Talabani tarafından Türkiye sınırlarına yakın Şirin köyünde öldürülmüştür. **(Bolat, Gokhan Yar. Doç. Dr., İran Meşrutiyet hareketinin Türk Liderleri: Settar ve Bağır hanlar, ZFWT vol 5, No:1, Sayfa 48 v.d)**

Onun yolundan giden 1906 Tebriz doğumlu Şehriyar, 1929 yılında ilk Türkçe şiir kitabını neşreder. "Heyder Babaya Selam" adlı şiiriyle Türkiye ve Sovyetler birliğindeki Türk Cumhuriyetlerinde büyük üne kavuştu. Haydar Baba, köylerinin üstündeki dağın adıdır.

"Heyder baba'ya Selam"

Heyder Baba, ıldırımlar şakanda,
Seller, sular şakkıldayıb akanda,
Kızlar ona saf bağlayıb bakanda,
Selâm olsun şevkatize, elize,
Menim de bir adım gelsin dilize.

Heyder Baba, kehlüklerin uçanda,
Göl dibinden dovşan kalkıb, kaçanda,
Bahçaların çiçeklenib açanda,
Bizden de bir mümkün olsa, yâd ele,

Açılmayan ürekleri şâd ele.

Bayram yeli çardakları yıkanda,
Novruz gülü, kar çiçeği çıkanda,
Ağ bulutlar köyneklerin sıkanda,
Bizden de bir yâd eyleyen sağ olsun,
Derdlerimiz koy dikkelsin dağ olsun
..."

Türk'ün Dili

Şiir: Şehriyar

Türkün dili tek sevgili, istekli dil olmaz
Özge dile katsan, bu asil dil, asil olmaz

Öz şiirini Farsa Arab'e gatmazsa şair
Şiiri okuyanlar, eşidenler kesil olmaz

Fars şairi çok sözleri bizden aparmış
(Sabir) kimi bir süfrelî şair, pahil olmaz

Türkün meseli, folkloru dünyada tekdır
Han yorğanı kend içre meseldir, mitil olmaz

Azer kuşunu Kayser Rumu esir etmiş
Kısa sözüdür bir bile tarih nağil olmaz

Pişmiş kimi, şiirin de gerek tad-tuzu olsun
Kend ehli bilerler ki, doşapsız haşil olmaz

Sözlerde cevahir kimidir, asli bedel'den
Teşhis veren olsa bu kadar zir- zebil olmaz

Şair ola bilmesen, anan doğmasa şair
Mis sen, a balam, her sarı köynek gızıl olmaz

Çok kıssa boy olsan, olusan cin kimi şeytan
Çok da uzun olma ki, uzunda akıl olmaz

Menden de ne zalim çıkar oğlum, ne kisasçı
Bir defa buna kan ki, ipekten gazil olmaz

Azat koy oğul aşkı tabiatıta beğensin
Dağ daşta doğulmuş deli ceyran hamil olmaz

İnsan o'dur tutsun bu zelil halkın elinden
Allah'ı seversen, bele insan zelil olmaz

Çok daki serabın suyu, var yağ-balı vardır
Baş erşe de çakdırsa, serap erdebil olmaz

Bir zerre musavat ola, şair çöpe dönmez

Erbaplarımızdan da karınlar tebil olmaz

Düz vakıta dolar tahta-tabak edviya ile
Onda ki nenem sancılanır zencefil olmaz

Bu şehriyar'ın tabi kimi çimmeli çeşme
Kevser olabilse demirem, selsebil olmaz.

"El kimin

...

Gurt gurtnan dolaşır itler it inen
Gurt şikaman doyar, itler küt inen
Yanaşmanın goynu dolar bit inen
Heç elden özgeye gardaş olar mı
Fars, Çin,Urus'ran yoldaş olar mı?.."

1988 yılında Hakkın rahmetine kavuşan bu büyük Türk şairine de yüce yaratıcımızdan mağfiretler diliyoruz.

Köroğlu destanı ya da hikâyesi sadece Anadolu'da değil bütün Türk dünyasında ve onlara komşu olan ülkelerde bilinmekte ve dilden dile anlatılmaktadır. Anadolu'daki en yakın olanı Azerbaycan varyantıdır. Köroğlu'nun Azerbaycan'daki versiyonu Anadolu'dakinden biraz farklıdır. Temel karakteri, kahramanlığı, cömertliği, beyine isyan edip dağlara çıkışı aynı karakteri taşır. Anadolu'daki Varyantında Köroğlu'nun babası Bolu beyinin at bakkıcısıdır. İsmi Ahmet'tir. Bolu Bey'i kendisine iyi bir at bulmasını seyisinden ister. Ne var ki seyisin getirdiği atı beğenmeyip gözlerine mil çektirir. Köroğlu köyüne taşınmıştır. Oğlu Ruşen Ali atı dört yıl boyunca bakıp tumar eder. Bu arada genç bir delikanlıdır. Kırat

eşsiz bir at olmuştur. Ruşen Ali babasının intikamını almak üzere Bolu Bey'inin karşısına çıkar ve beye meydan okur. Bey arkasından atlılar önderdiyse de hiç biri ona yetişemez.

Bunsan sonra Ruşen Ali'nin adı Köroğlu olmuştur. Bolu Beyi'nin kız kardeşi Nigâr'a aşiktir. Nigâr her fırsatta Köroğlu'nu kollar ve ona yol gösterir.

Köroğlu'nun Azerbaycan'daki varyantında İsmi Ruşen'dir ve Teke kabilesindedir. Babası Mirza Sarraf, Türkistan Padişahı Murat'ın at sürülerini idare eder. Bir gün sürüler Ceyhun kenarında iken nehirde bir at çıkıyor. İki kısrak ile çiftleşiyor. Mirza Sarraf bunlara damga vuruyor. Bir müddet sonra bunlardan doğan tayları padişaha hediye ediyor.

Görünüşte çok kötü olan bu atların hediyesi padişahı kızdırıyor ve Mirza Sarraf'ın gözlerinin oydurulmasına sebebiyet veriyor. O zaman 9 yaşında olan Ruşen çok müteessir oluyor. Babası onu teselli ediyor. Ona büyük bir kahraman olacağını rüyasında ördüğünü haber veriyor. **(Seher Atmaca, Dergipark pdf, "Azerbaycan ve Türkiye'de Köroğlu Destanı"KSÜ, Sosyal Bilimler Dergisi, c:3, sayı: 2, s.216 (355 v.d)**

Türküde geçen kahramanlardan biri de Koç Nebi veya Koçak (Kaçak) Nebi'dir Bu zat da aynı Köroğlu gibi zulme karşı gelmiş, efsaneleşmiştir. Hikâye Kars, Çıldır, Nahçıvan, Azerbaycan ve Tiflis gibi bölgelerde anlatılmaktadır.

19. yüzyılın sonlarında yaşadığı var-sayılan Koç Nebi daha 16 yaşındayken babasını bir Rus askeri öldürür. Koç Nebi babasını öldüren askeri öldürür. Bunun üzerine Ruslar Kaçak Nebi'yi hapse atarlar. Koç Nebi Zindandan kaçarak Dağlara sığınır. Rus idaresinden zulüm gören ağalar da Koç Nebi'nin etrafında toplanır. Koç Nebi etrafına topladığı yiğitlerle birlikte Rus birliklerine baskınlar yapar.

Koç Nebi'nin Rüstemliler aşiretiyle dostluk kurduğunu öğrenen Ruslar, onu yakalamak için hapisane kaçınlarını bile salıverirler. Mahmudova köyünde Rüstemliler aşiretine ait topraklardan 30 hektarlık araziyi Ruslar kendi hesapları üzerine geçirmek isterler. Karşı çıkan ahalinin önde gelen adamlarını öldürürler. Rüstemliler aşiretine dost olan Kaçak Nebi de köye gelir ve dostlarının yasına katılır. İntikam yemini eder. İran'a geçmiş olan çete liderlerini öldürür. Bu olay kısa zamanda duyulu ve Çar Türklere daha mülayim davranmaya başlar.

Koçak veya Kaçak veya Koç Nebi'nin başka bir varyantı da şöyle: Mahmut Ağa adında zengin bir Ağa'nın Hecer (Hacer) isminde güzeller güzeli bir kızı vardır. Kız evlenme çağına gelince talipler çoğalır. Kız hiç birini kabul etmez. Babası kızına ne istediğini sorar. Hacer babasına on yiğide mektup yazmasını ona göre hareket etmesini söyler. On yiğitten dokuzu gelir, biri

gelmez. Gelmeyen Koç Nebi'dir. Hacer Koç Nebi'yle evlenmek istediğini söyler ve ağa tekrar ona mektup yazar. Koç Nebi Mahmut Ağa'nın köyüne gelir ve evine misafir olur. Koç Nebi'nin Mahmut Ağanın evinde misafir olduğunu öğrenen Ruslar köyü basarlar. Hacer ve babası akşama kadar Ruslarla savaşırlar. Sabah namazı vakti girince Hacer Koç Nebi'nin kalpağını camın önüne koyar ve Koç Nebi'ye kendi giysilerini giydirerek evin arkasından kaçar. Sabahleyin su almak için çeşme başına giden Hacer, Koç Nebinin kıyafetini götürerek giysisini değiştirip dağlara salar. Bir müddet Ruslarla savaşılan Hacer, Ruslara esir düşer. Ruslar onu Azamat kalesine hapseder. Koç Nebi sevdiği kızı Azamat kalesinden kaçar. **(Kuzucular, Şahamettin, "edebiyatvesanat akademisi.com", Kaçak Nebi Hakkında Değerlendirmeler)**

1980'li Türkiye'ye gelen Tebrizli sanatçı Huşeng Azeroğlu, "Size Selam Getirmişem" türküsüyle birçok kültür adamlarımıza değinerek iki toplum arasında bir köprü görevini sürdürmüştür. Sanatının 50. Yılında Şölet Kasetçilik Huşeng Azeroğlu Belesel-1 VCD hazırlamıştır. 50 yıllık birikimini bu albüme toplayan Azeroğlu, "Size Selam Getirmişem, Ayrılık, Karabağ, Karağ Şikestesi gibi birbirinden değerli 14 eseri yer almaktadır. Sanatçı 20 Haziran 2019 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Ruhü şad olsun.

UÇ MASALIM UÇ

Safakla çıktım yola. Meşe ağacının en üst dallarından görünce beyaz ipliğin siyah iplikten ayırt edildiğini gün kızının göğün yanaklarını pembeleştirmesini beklemeden bismillah dedim çiğ düşmüş taze otlara. Birkaç lokmada doy-dum taama. Eskiden iştahlı mıydım dersem; yok öyle hapır hupur saldırmışlığım vaki değildi gibi geliyor. Böylesi uzun yaşıyışın sınırı orada belki; ha bir de şafaktan evvel uyanmada.

Alışkınyım bu havaların, bu yerin, bu çayırın lakin koca ömrü aynı mntıkada harcadım sanma! Çok yer gezdim çok can gördüm çok yük taşıdım sırtımda şu zimmetli kabuktan başka.

Atalarım iki yüz milyon yıl öncesinden bu güne dinazorlar çağını da içine alan dönemlerde dinolar gibi pek çok tehlikeye karşı soyumuzu korumayı bir şekilde başarmış ve kimi su altında kimi karada yaşamını sürdürerek bugüne ulaşmış. Su altına inenlerin ayakları birer yüzgeç şeklini alarak kabukları ise kıkırdağimsi ve kaygan bir yapıya bürünerek su altı ekosistemine ayak uydurmuş. Bizler ise böyle hantal bir vücuda rağmen uçmayı nasılsa başarmışız ve o günden beri yerde olan birçok tehlikeden kendimizi koruyabilmışiz. Gerçi yukarıya da pek tekin sayılmaz ama ilk birkaç ayı atlatınca hele de benim gibi uzun kanatlara, kocaman gövdeye ve sert bir kabuğa sahip olanlar için şahin, kartal, doğan gibi yırtıcılar bir tehdit oluşturmuyor.

Güneş ışığı yerküreyi ısıtmaya başladı. Serin rüzgârların mekânı havadar gökyüzü bile bunaltıcı olmuşsa varın aşağıyı siz düşünün. Sırtımda yük olmaktan çıkmış ben olmuş, benim olmuş bir yüzleri yosunlu ardıç, kayın, meşe ağaçları. Yirmi otuz kış evvel yattığım uzun uykudan uyanınca kabuğumu kaplayan yosunların arasında kaç sabahın çiğleriyle sulanmış tohumları çimlenmiş bulduğum zamandan bu yana ellemeye kıyamadığım ormanım. Küçüklüğümde barındığım, korunduğum ağaçlardan yadigarlar bana. Gayrı benim ağaçların yuva olmada kurda, kuşa, kaplumbağaya.

FATMA
TUTAK

Tepeye ulaşış yayılınca güneş yarım günlük saltanatını ilan etmişçesine; okyanusları, denizleri, çölleri kasıp kavururken dağların doruğunu kaplayan buza kesmiş sert karlarda yoğun bir ışık huzmesi oluveriyor o kadar. Demek ki tüm dünyaya hükmeden bir saltanat değil onunki. Bu dünya saltanat arayanların gültünc duruma düşmekten ileri geçemedikleri bir yer zati. Bunca uzun yaşayınca hemen her şey gibi güç, hükmetme şehveti, tek olma hayali içre yanıp tutuşanların kendilerini nasıl maskara ettiklerini tecrübe etmek için de bolca zamanınız oluyor. Bu bahsettiğim nebatatın ve hayvanatın tenezzül edeceği şeylerden değil. Dedemin uzun uzun anlattığı 'sonradan çıkma iki ayaklıların' düştüğü tuzak. Zaten ne geldiyse başımıza o sonradan çıkmalar yüzünden gelmedi mi?

Onlar çoğaldıkça çamur ve sert direklerle yaptıkları yığınların hem boyu uzadı hem sayıları arttı. Yine çoğaldıkça o direkli çamur yığınları hava maviliğini kaybetti, boz bulanık bir şemaile büründü de kendileri gibi eğri suratlı, gergin, öfkesi kime anlaşılmaz, sisli puslu bir mendebur olup çıktı. Yetmedi binlerce yıldır faydadan başka bir şey getirmeyen ormanlara sırf daha çok toprak uğruna göz diktiler; nice yiğit gibi dimdik, gök ekin misali yemyeşil çamın, meşenin, ardıcın, kayının, kavağın kellesini uçurup kara gövdesini çıplak bıraktılar.

Geçtiğim yerlerde eskisine oranla daha sık rastlıyorum onlara. Başlarını yere eğip hızlı adımlarla yürüdüklerinden göğe bakmayı çoktan unutmuşlar. Yoksa beni fark eder ve bir Alicengiz düşünürlerdi. Onların aksine göğe bakmaya devam eden çocuklar birkaç kez gördüler beni. Bazılarıyla aramızda sıcacık dostluklar kuruldu. Ben tembihlemeden anladılar ve büyüklerine hiç bahsetmediler benden. Birbirimizden fazla beklentimiz olmayıyordu.

Ben özgürlüğüme dokunulmasın istiyordum onlarsa sadece oyunlarına katılmamı. Bazılarıyla plastik leğen ve takta kızaklar üzerinde Palandöken'in doruğundan kahkahalar eşliğinde aşağıya bıraktık kendimizi. Onların soğuktan burunları ve yanakları kızardı hepsi bu. Benimse yaşlı kalbim ağzımda attı ama bunu onlara söylemedim.

Bazılarının mavi kâğıt uçaklarıyla, şeytan uçurtmalarıyla yarıştım. Çoğu ağaçlarının arasında kayboldu. Bazıları rengârenk bilyelerini döktüler önüme birlikte oynayalım diye. O bilyeleri helyum gazıyla doldurup göğe uçurmayı öğrettim. Havaya yayılınca yüzlerce rengârenk bilye sabun dan köpükler gibi birer birer patladı ve içlerinden gökkuşağının bütün renkleri dağılıp yayıldı. Elleri yüzlerine sıçrayan renklerle boyandı çocuklar, bilyelerden daha parlak daha ışıltılı gözleriyle gülümserken adına kahkaha, adına heyecan, adına mutluluk dediler.

Büyüdükçe gözlerine perde inmiş gibi çocukluğun hayal dolu dünyasını unutmak bir yana handiyse hiç olmamış sayışları, hatırladıklarına göz kulak tıkaşları ne acı! Ekin tarlasını ateşe vermekten farksız oysa benim gözümde. Gözlerindeki ışıltının kayboluşu, kavanoz dibi matlıklarda perde lenişi kendileri gibi diğerlerinin 'ötekinin' de can olduğu diğerkâmlığından sıyrılıp bencilleşmeleri. Hâlbuki hayatın çetin rüzgârlarına karşı daha çok göğüs germişliğim maruz kalmışlığımla ben sırtımdaki sert kabuğun, çetin hava koşullarıyla boğuşmuşluğumdan miras nasırlaşmış alacalı derimin içinde yüreğimi taze tutmayı başarmışsam onlar bu bir nefeslik kısa ömürlerinde nasıl? ...

Ataları, atalarımın suya inmiş karettakareta nam yüzgeçli, irice akrabalarını yenidünyayla beraber keşfettiklerinde hızlı yüzemedikleri için kolayca yakalayıp taze et stoku gözüyle bakmış, ellerini ayaklarını bağlayıp yenileceğinde boğazlamak üzere gemi mahzenlerine istiflemekten çekinmemişlerdi. Onların gözünde hazırlap et ve bol protein kaynağı yiyecektekenden öte bir şey ifade etmiyorlardı ne yazık! Zavallılar asırlar öncesinin sert koşullarına ve devasa dinzorlara bile göğüs gererek soylarını devam et-

tirebilmiş fakat bu zayıf, pençesiz, kürksüz, kısa ömürlü, iki ayaklı canlıların bencillikleri yüzünden nesilleri yok olma riskiyle yüz yüze gelmekten kurtulamamıştı.

Nereden geldim buralara. Oysa yerin sıkıntısından beri olmak maksadıyla dağ doruklarında ağaç tepelerinde tünemedim mi yıllarca? Ormanları sırtıma alıp kökleri bende ağaçlara topraksız sırtımı döşek etmedim mi? "Nefes alıyorsa bir yerde bir can umut hep vardır" diyen dedemin karıncalı sesi hâlâ kulaklarımda.

Gün, kızıl eteklerini geçirirken dağların doruklarından işveli ılık; asırlar boyu ısıtmamış ışımamış gibi sabahlara gebe ufkun geniş karnına girerek gözden kaybolurken uzanıyorum Kaçkar'ın doruklarını kaplayan yağmur yüklü, çiğ yüklü bulutlara. Sağmadan rüzgâr ve dermeden ilk damlaları ormanımı sulamak maksadım; bencillik değil bu; belki biraz açık gözülü davranmak fakat en masumundan ne de olsa ağaçlarının da suya ihtiyacı var. Kapiyorum asırlarca bakmaktan öte görmekten yorulan alacalı göz kapaklarımı. Gayrı uykuya varmalı bu yaşlı beden. Kulağıma çalınan civirdeyişlerle kapamam ve açmam bir oluyor. İki gözümün ortasında burun deliklerimin hemen üstünde yan yana iki sincap. Akşama değin topladıkları palamutları istifledikleri avurtlarından çıkarıp aralık ağzımdan içeri bırakıyorlar. Unuttuğum akşam taaminin vesilesi olmaktan memnun...

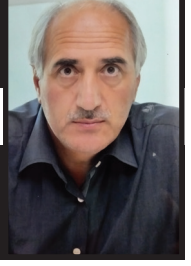
“BİR MUHLİS KONER VARDI”

*“Avazeyi bu aleme Davut gibi sal,
Baki kalan bu kubbede, bir hoş sada imiş”
Baki*

“Zaman zaman bu şehrin gelişmesi, güzelleşmesi için çırpınan, yokluk ve insan kıtlığı içinde çalışan insanları, minnetle anarım. Gazeteci, öğretmen, yazar ve bilgin. Bir dev adam var karşımızda. Mum alevi gibi yanıp sönen güçlerin, çabaların onun yanında sözü mü olur. Durup dinlenmeden Konya'nın kaderini elinde tutmuş, hem de elli sene müddetle, yılmamış, usanmamış, küçük zayıf cüssesiyle dağları devirmiş, bu kentin kültürüne, sanatına, imarına, sosyal hayatına yön vermiş, Konya'nın kahrını, acısını ölünceye kadar sırtlamış, meselelerine el atmış, aradan zaman geçmiş, yine aynı meselelerin haline çalışmış, geçmiş pırl pırl bir kişidir Mehmet Muhlis Koner.” (Konya Yazıları Kitabı'ndan, **Celalettin Keşmir.**)

17 Mayıs 1886'da Konya'nın Köprübaşı Mahallesi'nde doğdu. Annesi Mevlâna'nın soyundandır. Küçük yaşta babasını kaybetmiş, dayısı Tevfik Çelebi Efendi, yeğenini, Mevlevî adabı ve erkânına göre yetiştirmeye gayret göstermiştir. İlkokul ve rüştiyeden (ortaokul) sonra, idadiyi (lise) bitirdi. Mektebi Hukuk'ta üç yıl okumuş, edebiyata, felsefeye ve tasavvufa düşkünlüğü sebebiyle, bu okuldan mezun olmadan ayrılmıştır. Kendi gayretleriyle Fransızca'yı öğrendi. Uzun yıllar Konya Lisesi'nde ve çeşitli okullarda Fransızca, psikoloji, sosyoloji, mantık, felsefe ve edebiyat dersleri verdi. Konya Valisi Muammer Bey'in isteğiyle 1917'de Konya Belediye Başkanlığı görevini üstlenmiştir. Mehmet Muhlis Koner 1917-1918 / 1919-1923'te Millî Mücadele yıllarında Batı Cephesi'nin asker, erzak ve mühimmatının toplanmasında belediye başkanı olarak öncü olmuş, büyük miktarlarda bağışlarda bulunmuştur. 1946-1950 yılları arasında üçüncü defa belediye başkanlığı yapmıştır. Adana ve Eskişehir Millî Eğitim Müdürlükle-

ŞABAN KUMCU

ri'nde bulunmuş, ömrünün son yıllarında kendisini tamamen mesnevi çalışmalarına vermiş, sekiz yıllık bir çalışma sonunda “Mesnevi'nin Özü” isimli hacimli eserini meydana getirmiştir. 21 Ekim 1957 yılında vefat etmiştir. Üçler Kabristanı'nda yatmaktadır.

“Son senelerinde, kendi kabuğuna çekilip, sessiz, sedasız çalışmalar yaptığını kim nereden bilecekti...? Konyalı birazda, onun çelimsiz gövdesini görerek bir şeye benzetmezdi.

Yetmiş yaşına kadar, dünyanın türlü nimetlerini tepip Konya'dan ayrılmayı bile, onun hakkında iyi bir not vermeye yeter. Kafasıyla, kalemle üç defa belediye başkanı olmuş, yaptığı işlerle, bu şehrin unutulmayacak kişileri arasına girmiştir. Zaman herkesin üzerinden bir silindir gibi geçer, arkada ne bıraktıysan o kalır. Muhlis Koner eserleriyle kendisini hatırlatacak mutlu kişilerdendir.

O, bu şehrin elli yıllık fikir hayatında daima ön planda rol almıştır. Bırakın belediye başkanlıklarını, üstlendiği bütün görevlerden geriye, olgun ve dolgun eserler bırakmıştır. Onları silip atamıyorsunuz. Belediye başkanlığı günlerinde bu kentte pek az kişiye nasip olan hizmetlerde bulunmuş, kentin çarşısına pazarına bir düzen vermiş, son elektrik motorlarını o getirmiştir. Şimdi Kayalı Park diye adlandırılan bahçe onun eseridir. Alaaddin Tepesi'nin tanzimi ve açığa çıkarılması onun zamanına rastlar.

Bir süredir Muhlis Koner manisi diyebileceğim bir hastalığa tutuldum. Hayatını, yaşayışını, çalışmalarını yakından belgelerle izlemek fırsatım oldu. Daha bıyıkları yeni terlemeye başlamış bu genç adam, Osmanlı İmparatorluğu'nun son günlerinin Konya'sında belediye başkanlığı yapan, bir eğitici, genel meclis azası ve dernek başkanıdır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan öldüğü güne kadar, Konya'nın en hayati konularıyla ilgili kararlar verip sonuçlandıran Muhlis Koner halkı uyandırmak için piyes yazıp, konferanslar vermiştir. Dernek başkanı olarak makaleler yazmış, şehrin imarı için önemli kararlar almıştır. Ana caddeleri açacak gücü kendisinde bulmuş, kentte ilk defa hal teşkilatını kurup, tramvayı işletmeye açmış, elektrik işletmesini işler hale getirmiştir.

Muhlis Koner'i anlatan bir yazıda şunu yaptı, bunu etti demekten çok, bilinmeyen, unutulmuş eserlerini saymak gerekir. Vefalı ve kadirşinas bir çevrede Muhlis Koner gibi şahsiyetler asla unutulmaz. Bizde çoğunlukla böyle şahsiyetler, bir daha hatırlanmamak üzere unutulur. Önemli olan onun bu kente yaptıklarıyla bizim, daha iyi günlere ulaştığımızın bilinmesidir. Fakat tarih, Konya'nın şerefli geçmişinde büyük hissesi olan bu kişiyi unutmayacaktır. Bu düşüncelerle, özel notlarımı anılarımla birleştirip, eserlerini karşılaştırdım.

Onun öğretmenliği ve belediye baş-

kanlığı yanında gazeteciliği de Konya Basını için tarihi bir değer taşır. 1945 yılında çıkardığı Selçuk Gazetesi'nin sahibidir. Halk Evi'nin yayınladığı Konya Dergisi'nde de sosyal konularda yaptığı incelemeler çok kıymetlidir. Konya'nın zengin, övünülecek bir fikir ve sanat hayatının olduğu bilinmelidir. İlk basımevi 1867'de kurulmuş, 1869'da ilk gazete çıkmıştır.

Yüz yıl önce Vilayet Gazetesi'ni çıkarırları saygı ve sevgiyle, minnettarlıkla anıyorum. Düşünce hayatımızın bu ilk kıvılcımları zayıf da olsa, bizi bu günlere getirmiştir. Genç kuşaklar; bu değerli insanları ve onların kendi zamanlarında, çevreleriyle yaptıkları mücadeleleri bilmezler. Kendilerinden önce gelenler kimlerdir, neler yapmışlardır, davaları ne olmuştur...? Mehmet Muhlis Koner'in, Konya'nın kültür, sanat ve eğitim hayatındaki yeri büyüktür. Lise çağlarından itibaren çeşitli gazete ve dergilerde yazmaya başlamış, ölüncüye kadar kalemi elinden bırakmamıştır. Gazetecilik meşakkatli, zor bir meslektir." Bu düşüncelerinin devamında Celalettin Keşmir, gazeteciye de şöyle anlatır:

"Bir gün, gazeteci mustarip adamdır dedim de hemşerilerim gülüverdiler. Gazeteci hayatını memleket hizmetine vakfetmiş ve onun uğruna tüketmiş bir kişidir, diye iddiaya kalkıştım da lafımı ağızda bıraktılar. Gazeteci, ülkü ve dava adamıdır, alakasız, himayesiz kendi inandığı yolda tek başına yürüyen mücahittir diye seslendiğimde, burun kıvrıdılar, kulaklarını kapattılar. Birkaç satır mektup yazan, iki çift laf eden veya edemeyenler, takdirsiz, teşviksiz bırakılmazlar da ömrünü okuyucu denilen vurdum-duymaz bir kütlenin sitem ve serzenişlerine boyun eğmekle, onlara hizmeti vazife saymakla geçiren gazeteci bu memlekette bedbahttır diye üzüldüğümde, beni azarlayıp susturverdiler..."

Dışarıdan gazetecilik bir masal gibi gelir. Matrakla, boş sohbetlerle geçirilen mesut bir meslek zannedilir. Kimse bilmez bizim ne çektiğimizi ne düşündüğümüzü; herkese can yoldaşı, dert ortağı olacağız diye, kendi derdimizi, kendi hayatımızı unuttuğumuzu...Bitmeyen, bitip de sonu gelmeyen iş, matbaacılık ve gazete-

MUHLİS KONER

ciliktir...Mihnet ve külfet yüklü bir ömrün sahibi olan bir gazeteciği teselli eden nedir...? Geçen gün, Rahmetli Muhsin Koner'i ziyaret ettim, mezarının başında bunları düşündüm. Ruhuna bir Fatiha gönderdim."

Muhlis Koner 'den özlü sözler;

• "Hayat ne bir zevk ne de bir elem ve sıkıntı kaynağıdır, Onu biz bu hale koyuyoruz. Bunun için hayatı olduğu gibi kabul etmek, yaşamayı tam manasıyla anlamaktır."

• "Duymak, işte gerçek hayat yolcusunun en büyük rehberi..."

• "İnatla sebatı birbirine karıştırmamalıdır."

• "Örflere, adetlere ve nihayet bütün kıymet hükümlerine dayanan ahlak kaideleleri zamanla değişir. Fakat ferdi ve sosyal idealin kaynağı, vicdanın hakiki sesi olan hasbilikten doğan asıl ahlakın, başka bir şekil alacağı devir yoktur."

• "İlim malzeme, sanat ruhtur."

• "Zekâ hissin ateşiyle yanmadıkça daima soğuk, daima uyuşuktur."

• "Hayatiyet kudretinin yegâne kaynağı neşedir."

• "Hakiki siyaset, fazilete dayanır."

• "Şahsen çok tecrübelerim var. Ferdi olarak az çok düşünebilirken, bir toplum içinde bazen derbeder oluyorum."

• "Kadın aşkını gururuna, erkek gururunu aşkına feda eder."

• "Cemiyet mütefekkir kadından çok, sanatkâr kadına muhtaçtır."

*Konya Yazıları Kitabı'ndan, Celalettin Keşmir. Yazıları derleyip, basıma hazırlayan Prof. Dr. Mustafa Özcan

***"Celalettin Keşmir imzasına yerel basında 1940-1973 yılları arasında rastlanır. O bu zaman dilimi içerisinde binlerce yazı kaleme almıştır. Yazılarında Konya'nın pek farkında olmadığımız, kültürel mirası ile toplumsal yaşayışını vurgulamıştır." Prof. Dr. Mustafa Özcan

MESNEVİ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

دانه کمتر خور مکن چندین رفو
چون کلو خواندی بخوان لاتسرفو

Az ye, pisboğaz olma. Kur'ân'ın
"yiyin" emrini okudun, "israf
etmeyin" emrini de oku.

(Hz. Mevlânâ)

İSRAF

Allah, Kur'ân'da: "Yiyin, için" diyor, yiyin.
Devamını da okuyun: "İsraf etmeyin."
(Ahmet Sevgi)

BEYHEKİM'İN ÇIĞLIĞI

13. yüzyıl Konyası'nın en güzel ve mütevazı eserlerinden birisi de Konya'nın merkezinde Alaaddin Tepesi'nin güneybatısında aynı adla anılan mahallesinde yer alan Beyhekim Mescidi'dir.

Beyhekim Mescidi Hazreti Mevlana'nın he-kimi olarak bilinen Nahçıvanlı Tabip Ekmelettin tarafından yaptırılmıştır. Dışardan bakıldığında oldukça sade bir görünüm arz eden mescidin giriş kapısının hemen sağ tarafında banisi Beyhekim'in türbesi yer almaktadır. Zafer sokaklarının şen şakraklığına ve kalabalıklığına inat, hemen onun arka sokaklarında, kenarda köşede kalmış yaşlı bir çınar edasındaki mescide uğrayanlar içeriye girmeden önce kapısının hemen sağ tarafında bulunan türbede medfun olan Tabip Ekmelettin'in ruhuna Fatıha okurlar.

İlk bakışta yapının iç kısmı da dış kısmı gibi oldukça sadedir. Ancak ağırlıklı olarak kesme taş ve nadiren mermer kullanılarak yapılmış olan yapıyı anlatırken sanat tarihçiler; detaylı süslemeler tasvir ederler. Onların ifadesiyle iki sıra Türk üçgeni ile geçilen kubbede sırlı tuğlalar görülür. Kubbenin tepe noktasında firuze ve patlıcan moru renkleri kullanılarak yapılmış bir göbek yer almaktadır. Özgün haliyle küçücük bir mescit olan bu yapıya sonradan mahfil ve minber de ilave edilmiş olup, zamanla büsbütün bir cami niteliği kazanılmıştır.

Günümüzde yapının bazı bölümleri özgün yerlerinde bulunmamaktadır. Çok şükür ki çok uzakta olmayan penceresi ve kapı kanatları İnce Minare Taş ve Ahşap Eserleri Müzesinde sergilenen mescidin, muhteşem mihrabı ise binlerce kilometre uzaktadır. Harikulade çini mihrabın 20. yüzyıl başlarında gerçekleşmiş olan kaçınılma hikâyesini bilenler; bu yüzyılın hırsızlık olayından bu dönemde Konya'da Alman Konsolosu olarak görev yapan ve Selçuklu Uzmanı Loytved'i sorumlu tutarlar.

Konsoloslğu sürecinde Konya'daki Selçuklu eserleriyle yakından ilgilenen ve bu eserlerin bir envanterini çıkaran Loytved, bunlar hakkında detaylı bir çalışma hazırlamıştır. 1907 yılında yayınladığı Konia isimli eserinde mescidin ahşap kapısı ile mihrabının fotoğrafına da yer vermiştir. Bu çalışmanın yayınlanmasından sonra, anlaşılmalı Almanya'da çok ilgi çeken mihrabın, yerinden sökülüp getirilmesi sipariş edilmiştir. Böylece muhtemelen 1909 yılında çini mozaiklerle kaplı mihrap numaralandırılarak yerinden sökülme suretiyle sandıklara konulmuş ve gizlice yurt dışına kaçırılmıştır.

Prof. Dr.
HÜSEYİN
MUŞMAL

Konya ile ilgili arşiv vesikaları ve mahalle yaşlılarının anlatıları, bu hadisede Konyalı bir terzi ve Konya'da ikamet eden Kayserili Vasil isimli şahısların da parmağının bulunduğu şahitlik ederler.

Mihrabın kaçınılma hadisesini bilmeseniz bile, mescide yapacağınız ilk ziyarette daha giriş kapısından adınızı adar atmaz sizi hüznüyle karşılayacak olan mihrabın kopyası, yerini dolduramadığını aslının kaçınılma hikâyesini ele verecektir. Orijinal çini mihrabın kopyası olarak yapılmış ahşap mihrap benzer süsleme motifleriyle süslenmiş olsa da, mescidin öksüzlüğünü hemen haykıracaktır. Berlin Bergama Müzesinde Konya Seksiyonunda bulunan çini mihrabı tasvir edenler onu yere göğe sığdıramazlar. Ancak Beyhekim Mescidini bugün dünya üzerinde şöhrete kavuşturan olay maalesef ki mihrabının çalınması hadisesidir.

Berlin Bergama Müzesinde yer alan mihrabı gören kaç kişi Beyhekim Mescidini ziyarete geldiğinde, 13. yüzyıldan bu tarafa bilmem kaç bin kez huzurda el bağlamış imamları ve arkasında namaza duran Konyalıları düşünmüştür bilinmez. Elbette ki yıllar önce Beyhekim Mescidinin mihrabı karşısında el bağlayanlar bir gün bu eserin yerinden sökülerek, parça, parça kesilip numaralandırılıp sandıklanarak yurt dışına kaçılacağını da hiç düşünmediler. Belki mihrabı özgün yerinden kopartarak Berlin'in ortasında bir müzeye hapsedenler bir Müslüman mabedinin böylesine öksüz kalacağını hesap edemediler. Lakin müzeyi ziyaret edenler ve mescide gelenler, Annesinden koparılmış bir evlat gibi Berlin'in ortasında bir müzede mahkûm kalmış mihrabın gözyaşlarını görecekler, yerindeki kopyasının da evladından koparılmış bir anne gibi sessiz ve sakin haykışmalarını duyacaklardır.

Konya'ya gelip de Beyhekim Mescidine yolunuzu düşürürseniz, mescidin gösterişsiz kapısından içeriye girdiğinizde başınızı hafifçe mihraba doğru kaldırın, emin olun Beyhekim'in o sessiz çığlığını siz de duyacaksınız. Kim bilir mescidi ziyaret ettikten sonra, yaşadığınız mahcubiyetle Beyhekim'in türbesinde ruhuna okuyacağınız Fatihalar vicdanınızı belki daha az sızlattır.